Куштим В.В.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії
Харківського національного університету
внутрішніх справ,

Ляшенко В.В.,
старший науковий співробітник кафедри інформатики
факультету прикладної математики та менеджменту
Харківського національного університету радіоелектроніки

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕГМЕНТА МІЖНАРОДНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Визначено значимість розвитку банківського сегмента міжнародного фінансового ринку. Проаналізовано зміни вимог банківського сегмента міжнародного фінансового ринку до різних секторів. Визначено особливості розвитку банківського сегмента міжнародного фінансового ринку.

The authors note the importance of banking segment development in the international financial market; analyze changes in the demands of the banking segment in the international financial market toward different sectors; and also determine peculiarities in the development of banking segment within the international financial market.

У зв'язку із глобалізацією процесів на світових фінансових ринках та поступовою інтеграцією в ці процеси вітчизняних фінансових установ постає потреба в порівняльній оцінці такого розвитку. Необхідно визначити зовнішні канали впливу на розвиток окремих сегментів фінансових ринків, обґрунтувати доцільність застосування окремих методів і підходів щодо управління фінансовими ринками, проаналізувати макроекономічний розвиток країни, мікрорівні функціонування різних секторів економіки тощо. При цьому доцільно звернути увагу на розвиток банківського сегмента фінансового ринку, оскільки він, за статистичними даними та оцінками фахівців[1], у певні інтервали часу поступається ринкові цінних паперів за динамічністю свого розвитку. Крім того, банківський сектор економіки слід визначити превалюючим, принаймні для країн, що зазнають транзитивних змін у своєму економічному розвитку[2]. До того ж розвиток фінансової інфраструктури, зокрема в Україні, ще досить сильно залежить від стану банківської мережі та розвитку так званих територіальних ринків капіталу[3].

[1] Annual Report. — http://www.bis.org/publ/annualreport.htm; International Financial Statistics. — http://www.imfstatistics.org/imf/about.asp; *Азаренкова Г.М.* Фінансові потоки в системі економічних відносин. — Х.: ВД "ІНЖЕК", 2006. — 328 с.; *Корнєєв В.В.* Кредитні та інвестиційні потоки капіталу на фінансових ринках. — К.: НДФІ, 2003. — 376 с.; *Руденко Л.* Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-моделі функціонування транснаціональних корпорацій. — К.: Кондор, 2004. — 480 с.

[2] Доклад о процессе перехода. — http://www.ebrr.org.

[3] *Васюренко Л.В., Федосік І.М.* Ресурси комерційного банку: теоретичний та прикладний аналіз. — Х.: ПП "Яковлєва", 2003. — 88 с.

© Куштим В.В., Ляшенко В.В., 2007

Актуальність та значимість обраного напрямку дослідження підтверджуються також низкою наукових праць, переважна більшість яких присвячені або аналізу глобальних тенденцій формування та руху кредитних потоків у міжнародному фінансовому середовищі, або дослідженню проблем розвитку банківського сектору з погляду окремих країн. Зокрема, до першого із зазначених напрямків слід віднести роботи В.В. Корнєєва, Л. Руденко, А.Я. Кузнецової, В.В. Козюка[4], де, зокрема, визначаються геостратегічні домінанти запозичення ресурсів, аналізуються джерела формування кредитних потоків капіталу на міжнародних фінансових ринках, стан урегулювання руху таких потоків із боку центральних банків та досліджуються питання ролі міжнародних фінансових структур у організації руху відповідних кредитних потоків. Другий напрямок висвітлено, наприклад, у працях В. Рисіна, В. Бабенко, З. Лапішко, В. Міщенко, Р. Набока, Ю. Ліневича[5], які здебільшого досліджують розвиток банківської системи тієї чи іншої країни.

Разом із тим зазначимо, що зарубіжні дослідники, як правило, розглядають глобальні питання функціонування фінансових ринків, що розвиваються, в межах визначених пріоритетів встановленого руху капіталів[6].

Окрема увага в названих роботах приділяється проблемам розвитку вітчизняного банківського сектору. Однак, на нашу думку, без розгляду загальної динаміки розвитку банківського сегмента міжнародного фінансового ринку на основі певної порівняльної оцінки висвітлення проблематики розвитку вітчизняного банківського сектору економіки буде неповним. Така оцінка допомагає відповісти на запитання: чи властиві розвиткові вітчизняної банківської системи тенденції, що встановилися в міжнародній практиці, й чи прийнятні для української банківської системи зарубіжні методи управління розвитком та функціонуванням банківських систем зарубіжних країн. Тому метою даної роботи слід визначити проведення, насамперед, порівняльної оцінки розвитку банківського сегмента міжнародного фінансового ринку.

Перш ніж перейти безпосередньо до висвітлення теми дослідження, звернемо увагу на деякі зауваження методичного характеру. Передусім підкреслимо, що

---

[4] *Корнєєв В.В.* Кредитні та інвестиційні потоки капіталу на фінансових ринках: Моногр. — К.: НДФІ, 2003. — 376 с.; *Руденко Л.* Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-моделі функціонування транснаціональних корпорацій. — К.: Кондор, 2004. — 480 с.; *Кузнецова А.Я.* Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності. — Л.: Львів. банків. ін-т НБУ, 2005. — 367 с.; *Козюк В.В.* Трансформація центральних банків в умовах глобалізації: макроекономічні та інституціональні проблеми. — Тернопіль: Астон, 2005. — 320 с.

[5] *Рисін В., Бабенко В., Лапішко З.* Вплив іноземних банків на функціонування банківської системи Польщі // Вісник НБУ. — 2007. — № 3. — С. 24—27; *Міщенко В., Набок Р.* Іноземний капітал у банківській системі країн Центральної та Східної Європи. Уроки для України // Банківська справа. — 2006. — № 5-6. — С. 3—14; *Ліневич Ю.* Місце іноземних банків у процесі кредитування економіки країн Центральної та Східної Європи // Вісник НБУ. — 2006. — № 4. — С. 31—35.

[6] *Calvo G.A, Izquierdo A., Talvi E.* Phoenix miracles in emerging markets: recovering without credit from systemic financial crises // BIS Working Papers. — 2006. — № 221. — 45 p.

сформульована мета дослідження передбачає обробку досить великої кількості інформації, що зазвичай неможливо докладно зробити в межах однієї публікації. Тож для розкриття теми будемо поступово рухатися від загального до конкретного, починаючи із загальних тенденцій розвитку банківського сегмента міжнародного фінансового ринку за певним ключовим показником, яким, на нашу думку, може бути, зокрема, обсяг активів такого сегмента й динаміка зміни їхньої структури.

Дослідження ґрунтується на базових положеннях загальної теорії з банківського менеджменту й теорії управління фінансовими потоками та ставить за мету визначення динаміки зміни структури активів щодо окремих секторів економіки, що є важливим показником для збалансованого проведення різноманітних банківських операцій. При цьому такий аналіз доцільно здійснити в розрізі різних видів ринків і різних країн, що дасть змогу говорити про певні особливості розвитку банківського сегмента міжнародного фінансового ринку й у підсумку визначити сутність порівняльної оцінки його розвитку.

За формальний апарат проведення оцінки варто обрати як прості статистичні описові характеристики відповідних даних, так і складні регресійні залежності, що допоможе встановити можливі приховані тенденції аналізованого розвитку.

Тенденції розвитку банківського сегмента міжнародного фінансового ринку, як було підкреслено, до певної міри визначає динаміка обсягів його загальних активів, які, принаймні за підсумком 2000—2006 років, збільшилися у 2,4 разу та на кінець 2006-го дорівнювали 29 382,7 млрд дол. США[7]. При цьому щорічний приріст активів починаючи з 2003 року становив не менше ніж 30 % за вимогами як до банків, так і до небанківського сектору економіки. Дещо гіршими щодо нарощування активів були три попередніх роки, що змусило деяких дослідників говорити про перевищення обсягів міжнародних запозичень на ринку цінних паперів порівняно з міжнародними банківськими запозиченнями. Проте за підсумками 2003 року запозичення в банківському сегменті міжнародного фінансового ринку перевищили запозичення на ринку цінних паперів (на кінець 2006-го — у 1,6 разу). Тобто в цілому варто говорити про початок нового циклу в розвитку банківського сегмента міжнародного фінансового ринку. При цьому переключення таких циклів відбувається повільніше, тож, зокрема в динаміці розвитку міжнародного фінансового ринку, можливі змінні тенденції превалювання окремих його сегментів[8]. Слід зазначити: незважаючи на це, розвиток банківського сегмента міжнародного фінансового ринку відбувається нерівномірно, про що свідчить хоча б динаміка щоквартальних змін вимог як до банків, так і до небанківського сектору (рис. 1).

[7] За даними квартальних звітів Bank for International Settlement. — http://www.bis.org/publ/quarterly.htm.

[8] *Рубцов Б.Б.* Мировые финансовые рынки: основные тенденции развития в 2001—2003 гг. // Финансовый аналитик. — 2003. — № 1. — С. 3—22.

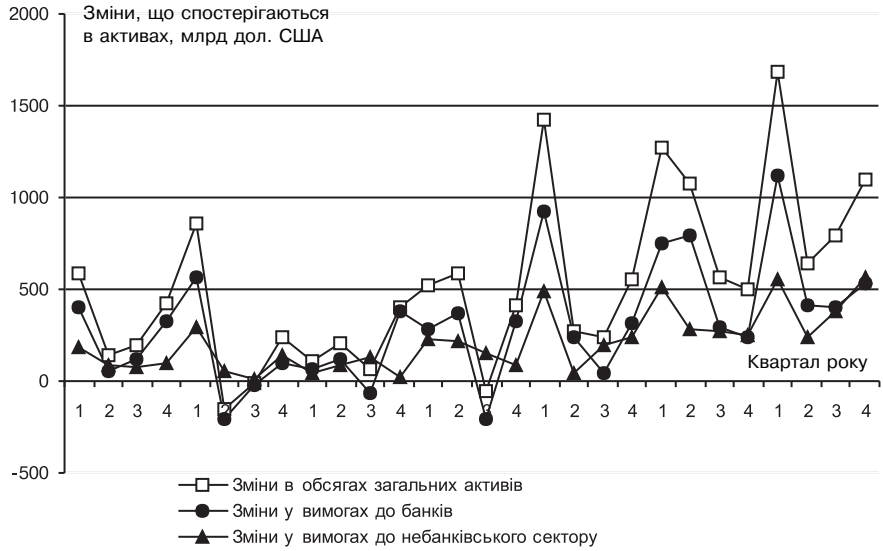

Рис. 1. **Щоквартальні зміни в активах банківського сегмента міжнародного фінансового ринку протягом 2000–2006 років**[9]

Водночас аналіз індексів часової нерівномірності (табл.) свідчить про відсутність стабільності у зростанні банківського сегмента навіть за окремими кварталами, що підтверджується неоднозначністю відповідних показників.

Таблиця. **Щоквартальні індекси часової нерівномірності приросту активів банківського сегмента міжнародного фінансового ринку впродовж 2000—2006 років**

Квартал	Рік						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
у вимогах до банків							
I	2,606	3,097	1,129	1,275	2,641	1,484	2,116
II	0,291	—1,479	1,317	1,861	0,614	1,502	0,705
III	0,491	—0,500	—0,449	—0,753	0,125	0,513	—
IV	1,373	3,998	1,797	0,961	0,773	0,430	—
у вимогах до небанківського сектору							
I	1,995	2,413	0,518	1,517	2,488	1,609	1,622
II	0,800	0,452	1,022	1,336	0,184	0,862	0,591
III	0,580	0,115	1,407	0,724	0,802	0,817	—
IV	0,740	2,077	0,162	0,403	0,868	0,751	—

Як видно з рис. 1 і таблиці, найбільші позитивні зміни в активах банківського сегмента міжнародного фінансового ринку відбуваються впродовж першого та

[9] Побудовано за даними квартальних звітів Bank for International Settlement. — http://www.bis.org/publ/quarterly.htm.

четвертого кварталів року в аналізованому інтервалі часу. Це характерно для вимог як до банків, так і до небанківського сектору. Водночас для аналізованого періоду часу характерне зменшення приросту активів стосовно вимог до банків, що в певні інтервали призводить до негативного приросту загальних активів (рис. 1). Тобто найбільша активність щодо розміщення ресурсної бази банківського сегмента міжнародного фінансового ринку припадає на певні часові інтервали, що слід враховувати як при розміщенні ресурсів вітчизняних банків, так і при проведенні операцій щодо запозичення ресурсів на міжнародних ринках.

Варто також звернути увагу на якісні зміни у взаємозв'язку зростання загальних активів банківського сегмента міжнародного фінансового ринку та змін у вимогах до банків та небанківського сектору. Такий зв'язок можна дослідити з допомогою регресійного аналізу та визначення відповідних рівнянь. Визначаючі такі регресійні рівняння, слід враховувати часову нерівномірність приросту активів банківського сегмента міжнародного фінансового ринку. Це можна відобразити через адекватність відповідного рівняння регресійної залежності більшого періоду часу системі регресійних рівнянь, які визначають досліджуваний інтервал часу у вужчих інтервалах. Таке подання регресійної залежності досліджуваних змінних дає змогу представити наявні між ними взаємозв'язки в об'єднано-структурованому вигляді та докладніше дослідити їх. Аналіз взаємозв'язків зростання загальних активів банківського сегмента міжнародного фінансового ринку з урахуванням наявних змін щодо вимог до банків та небанківського сектору протягом 2000—2006 років подано в такому вигляді[10]:

$$A_y = 0,697 \cdot VB_y + 0,357 \cdot NF_y \Leftrightarrow \begin{cases} A_{Q1} = 0,664 * VB_{Q1} + 0,346 * NF_{Q1} \\ A_{Q2} = 0,782 * VB_{Q2} + 0,245 * NF_{Q2} \\ A_{Q3} = 0,672 * VB_{Q3} + 0,399 * NF_{Q3} \\ A_{Q4} = 0,476 * VB_{Q4} + 0,660 * NF_{Q4} \end{cases}, \qquad (1)$$

де A_y — зміни в загальних активах банківського сектору міжнародного фінансового ринку у щорічному вимірі протягом 2000—2006 років;

VB_y — зміни у вимогах до банків у щорічному вимірі впродовж 2000—2006 років;

NF_y — зміни у вимогах до небанківського сектору в щорічному вимірі протягом 2000—2006 років;

A_{Q1}, A_{Q2}, A_{Q3}, A_{Q4} — зміни в загальних активах банківського сектору міжнародного фінансового ринку у щоквартальному вимірі впродовж 2000—2006 років;

VB_{Q1}, VB_{Q2}, VB_{Q3}, VB_{Q4} — зміни у вимогах до банків у щоквартальному вимірі протягом 2000—2006 років;

[10] Достовірність отриманих рівнянь підтверджується величиною скорегованого коефіцієнта детермінації за Тейлом, який не нижчий 0,87, та значимими *t*-статистиками за всіма коефіцієнтами регресії при *p*-рівні, не нижчому за 0,0007.

NF_{Q1}, NF_{Q2}, NF_{Q3}, NF_{Q4} — зміни у вимогах до небанківського сектору у щоквартальному вимірі впродовж 2000—2006 років.

Аналіз об'єднано-структурованої системи регресійних рівнянь (1) і даних рис. 1 дає підстави констатувати: на загальний обсяг активів банківського сектору міжнародного фінансового ринку в їх щоквартальному вимірі протягом аналізованого періоду часу негативно вплинув загальний приріст вимог до банків протягом другого і третього кварталів, який дещо нівелювався під впливом позитивної динаміки приросту вимог до небанківського сектору. Це призводить до того, що на тлі загального домінування впливів приросту вимог до банків (ліва частина об'єднано-структурованої системи регресійних рівнянь) поступово на кінець кожного року домінуючим виявляється вплив приросту вимог до небанківського сектору (права частина об'єднано-структурованої системи регресійних рівнянь). У підсумку це може свідчити про перерозподіл напрямків розміщення ресурсної бази банківського сектору міжнародного фінансового ринку впродовж досліджуваного періоду часу. Зазначене не лише сприятиме визначенню часу залучення додаткових ресурсів на зовнішніх ринках для потреб вітчизняної економіки, а й може бути надалі основою для розробки загальної теорії щодо наявних тенденцій згладжування циклів економічного розвитку.

Не менш важливим є аналіз розвитку банківського сегмента міжнародного фінансового ринку з погляду окремих різновидів ринків. Такий аналіз варто провести на основі дослідження *динаміки зміни вимог до банків у розрізі окремих різновидів ринків.* Ринки різних країн за їх економічним розвитком поділяються на розвинені, ринки, що розвиваються, та офшорні зони. Також припускається структурування країн за їх регіонально-географічним поділом. Зокрема, на рис. 2 зображено розподіл окремих ринків різних країн у просторі аналізованих параметрів (фазовому просторі) згідно з метою обраного напрямку дослідження: загальні вимоги *(ZV)* — вимоги до банків *(BV).*

Як видно з рисунка, істотне розмежування в позиціюванні окремих різновидів ринків за різними країнами спостерігається, переважно, для ринків країн, що розвиваються. При цьому позитивний розвиток у аналізованому фазовому просторі мали всі різновиди ринків. Утім, зміни у відповідному розвитку все ж таки досить різні, що видно з рис. 3.

Рисунок демонструє, що найбільші зміни в нарощуванні як загальних активів, так і вимог до банків мали ринки, що розвиваються, країн Європи. У своєму розвитку ринки цих країн навіть випередили розвинуті ринки країн Європи. Не менш суттєвими є і зміни в розвитку за аналізованим показником ринків, що розвиваються, країн Азії й Тихоокеанського регіону. При цьому розвинені ринки інших країн відрізняються незначними змінами в аналізованих показниках, що, насамперед, пов'язано з проблемами економічного зростання у США. І найменшими за досліджуваними даними є зміни на ринках, що розвиваються, країн Латинської Америки. Такий стан також можна пояснити залежністю ринків цих країн від економічного розвитку у США.

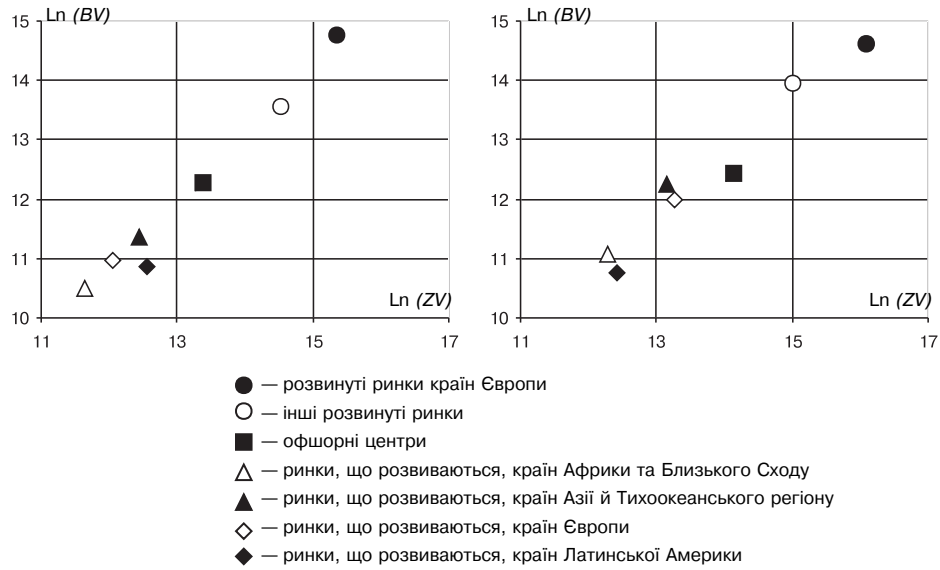

Рис. 2. **Вимоги банківського сегмента міжнародного фінансового ринку у фазовому просторі "загальні вимоги *(ZV)* — вимоги до банків *(BV)*" із урахуванням розвитку ринків окремих країн[11]**

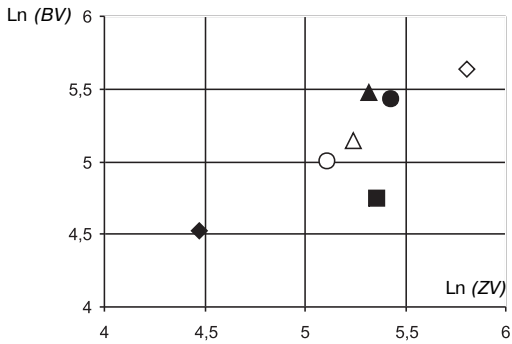

Рис. 3. **Зміни у вимогах відповідно до даних рис. 2**

Отже, попри більшу уразливість ринків, що розвиваються, саме деякі з них поруч із розвиненими ринками Європи визначають загальне зростання активів банківського сектору міжнародного фінансового ринку. Більше того, на тлі затяжного економічного спаду у США слід очікувати зміни лідерства в розвитку міжнародних фінансових ринків. А для визначення позиціювання України в зазначеному

[11] Побудовано за даними квартальних звітів Bank for International Settlement. — http://www.bis.org/publ/quarterly.htm. Тут і надалі дані подані в логарифмічному вимірі, що дає змогу проводити узагальнені порівняння.

процесі потрібен подальший аналіз із погляду країн Європи, ринки яких є такими, що розвиваються.

Не порушуючи ідеї даного дослідження, розглянемо *динаміку зміни секторальної структури вимог банківського сегмента міжнародного фінансового ринку.* На рис. 4 і 5 зображено позиціювання країн Європи, ринки яких розвиваються відповідно до вимог їх банківського сектору за різними секторальними напрямками[12]. Як бачимо, передусім істотно змінюється розподіл країн у розрізі різних секторальних вимог банківського сегмента. Підтвердженням сказаного є, насамперед, зміна усереднених ліній позиціювання окремих країн.

Також можна говорити про зміну кластерного визначення угруповань досліджуваних країн, причиною якої є скасування в усереднених значеннях по кожному з аналізованих показників секторальних вимог банківського сегмента. Так, за підсумками 2001 року вимоги до банків становили 33,7 % від усіх вимог банківського сектору, вимоги до населення — 19,7 %, вимоги до небанківського сектору — 46,6 %. За підсумками 2006 року вимоги до банків становили 29,6 %, вимоги до населення — 16,3 %, вимоги до небанківського сектору — 54,1 %. На противагу країнам із розвиненими ринками, де динаміку розвитку банківського сегмента великою мірою визначає підвищена питома вага вимог до банків, для аналізованої множини країн Європи, ринки яких є такими, що розвиваються, характерне зменшення відповідного показника. Це пояснюється, насамперед, скороченням рівня непродуктивного споживання фінансових ресурсів на підставі зменшення питомої ваги кредитних потоків із надання позик органам державного управління та все ж таки недостатньою розвиненістю банківських секторів економіки країн із фінансовими ринками, які є такими, що розвиваються.

У цілому дещо зменшилася й питома вага вимог банків до населення, поясненням чого може бути бажання зменшити відповідні кредитні ризики. Разом із тим значно зросла питома вага вимог до небанківського сектору, що свідчить про прискорення економічного розвитку країн Європи, ринки яких є такими, що розвиваються. Загалом динаміка зміни приросту обсягів активів для країн Європи, ринки яких є такими, що розвиваються, протягом 2001—2006 років повністю відображується таким регресійним рівнянням[13]:

(2)

де *PZA* — темпи приросту активів банківського сектору міжнародного фінансового ринку країн Європи, ринки яких є такими, що розвиваються;

[12] Побудовано за даними квартальних звітів Bank for International Settlement. — http://www.bis.org/publ/quarterly.htm. Від'ємне значення показників свідчить про те, що відповідне значення секторальних вимог банківського сегмента в питомій вазі є меншим за один відсоток.

[13] Достовірність рівняння підтверджується величиною скорегованого коефіцієнта детермінації за Тейлом, який дорівнює 0,91, та значимими *t*-статистиками за всіма коефіцієнтами регресії при *p*-рівні, не нижчому за 0,0002.

PVB — темпи приросту вимог до банків банківського сектору країн Європи, ринки яких є такими, що розвиваються;

PVP — темпи приросту вимог до населення банківського сектору країн Європи, ринки яких є такими, що розвиваються;

PVN — темпи приросту вимог до небанківського сектору банківського сектору країн Європи, ринки яких є такими, що розвиваються.

Отже, ще однією ознакою динаміки розвитку банківського сегмента міжнародного фінансового ринку треба вважати превалювання змін у вимогах до небанківського сектору для країн Європи, ринки яких є такими, що розвиваються, порівняно із загальними тенденціями розвитку досліджуваного сегмента (див. дані рівнянь 1 і 2).

Якщо говорити безпосередньо про Україну, слід відзначити помітні зміни в розвитку її банківського сектору стосовно досліджуваних показників. Як видно з рис. 4 і 5, відбулися значні зміни в позиціюванні нашої країни. При цьому можна вказати на те, що банківський сектор України став входити до визначеної групи досліджуваних країн, які обумовлюють зміни в усереднених лініях аналізованих показників (рис. 4, 5), що є підтвердженням сталості розвитку вітчизняної банківської системи.

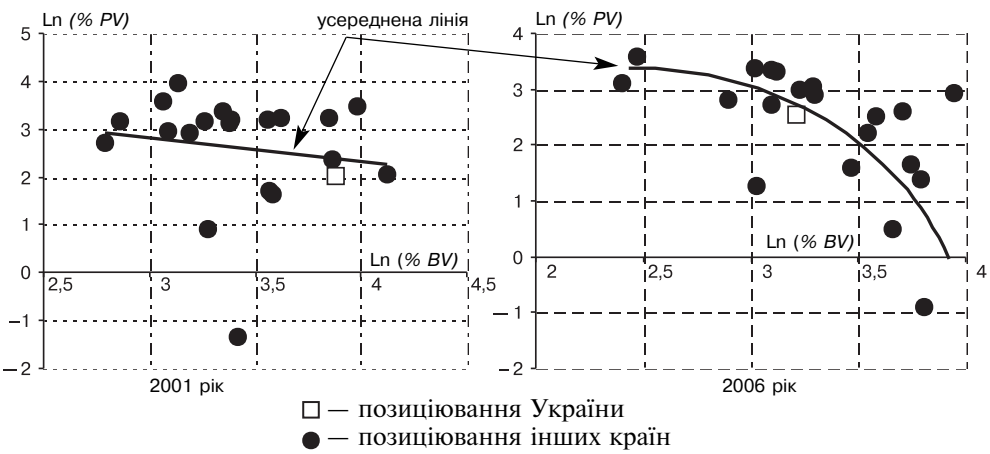

Рис. 4. **Розподіл країн Європи, ринки яких розвиваються відповідно до вимог їх банківського сектору, у фазовому просторі "відсоток вимог до банків (% *BV*) — відсоток вимог до населення (% *PV*)" за підсумками 2001 і 2006 років**

Висновки. Проведений аналіз банківського сегмента міжнародного фінансового ринку дає змогу встановити певні особливості його функціонування, найбільш значимою з-поміж яких є нерівномірність розвитку внаслідок повільнішого переключення на початку нового циклу в розвиткові цього сегмента ринку. Проявом такої нерівномірності слід вважати зміну активності щодо розміщення

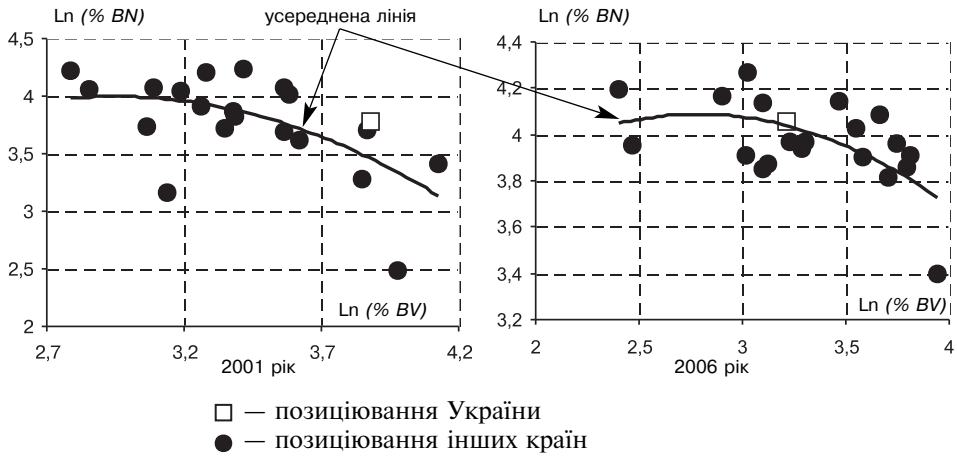

Рис. 5. **Розподіл країн Європи, ринки яких розвиваються відповідно до вимог їх банківського сектору, у фазовому просторі "відсоток вимог до банків (*% BV*) — відсоток вимог до небанківського сектору (*% BN*)" за підсумками 2001 і 2006 років**

ресурсної бази банківського сегмента міжнародного фінансового ринку та перерозподіл напрямків цього розміщення. Водночас названі процеси відбуваються на тлі затяжного економічного спаду у США та значної зміни у нарощуванні як загальних активів, так і вимог до банків у країнах Європи, ринки яких є такими, що розвиваються. При цьому серед банківських систем країн Європи, ринки яких є такими, що розвиваються, вагоме місце займає й банківська система України, що в підсумку визначає сталість її розвитку та підвищення випливу на цей сегмент ринку таких країн.

Сказане доцільно враховувати як при розміщенні ресурсів вітчизняних банків на міжнародних ринках, так і при проведенні операцій щодо запозичення ресурсів на таких ринках. Ці дії повинні грунтуватися на часовому аналізі активності та напрямків розміщення ресурсної бази банківського сегмента міжнародного фінансового ринку на підставі розглянутих економетричних рівнянь. Тож за напрямок подальшого аналізу доцільно обрати докладніше порівняльне узагальнення вітчизняних фінансових ринків і ринків країн Європи, які є такими, що розвиваються, з метою обґрунтування методики визначення часу та обсягів розміщення ресурсів вітчизняних банків, проведення операцій із запозичення ресурсів на міжнародних ринках.